

HYPERION

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Director: C. ARGINTARU

COLABOREAZĂ:

C. ARGINTARU, IONEL CHISĂLITZĂ-SEVEREANU, FLORICA

CIURA și SEBASTIAN BORNEMISA

TEATRU, OPERĂ, CĂRȚI, REVISTE, ȘTIRI

Vignete de MARCEL OLINESCU

ANUL II — Nr. 9 DIN SEPTEMBRIE 1933 — CLUJ

H Y P E R I O N

Revistă literară și artistică

Director: C. ARGINTARU

Apare la sfârșitul fiecărei luni

Redacția și administrația:

CLUJ, Calea Dorobanților No. 60

Abonamente numai anuale:

Particulari 200 lei

Instituțiile de orice fel,
fie de stat sau particulare 300 lei

Ministerele și streinătatea 500 lei

În comerț nu se găsește

Revista nu se trimite decât acelor
cari achită înainte abonamentul

Manuscrisele nepublicate se ard

Ș O M E R I I

Risipiși ca stelele pe un cer senin,
 ceafa flămânzilor se strecura
 pe drumuri noroioase, Central University Library Cluj
 vorbele curgeau zdreanță din gurile lor
 și zgomotul se târa ameșitor, prelung
 ca un dangăt de clopot în serile răcoroase.
 Priveau spre răsărit la geana roșie a orizontului
 așteplând ivirea unui soare *al lor*
 să le încălzească inimile tremurânde.
 Din nori posomorâți se lăsa o ceață deasă și umedă
 acoperind cu o pătură de suferință
 și cea din urmă speranță și credință
 ce mai aveau în ei!

Un glas pătrunzător străpunse zarea :

— Rază de soare din răsărit,
 încălzește sufletele noastre
 răcite de greul amarului îndurat;
 vrem o scânteie de Dreptate,
stăpânul roșu să-și înlindă ocrotirea și peste noi;
 aici, la hotarul *lumii vechi*,
 așteptăm raiul pământului
 făgăduit de nouii prooroci;
 Nu mai știm de Cel de Sus,
 rugându-l mereu a asurzit.
 În *omul-planetar* vibrează tainele viitorului destin
 cu o altă credință
 și cu o altă vieajă, —
 cerul să se limpezească odată de ceață.

Din depărtări se auzea un vaier
 ca foșnetul pădurilor destrunzite;
 erau cetele lumii noi
 Cu steaguri înroșite în frupuri de „tovarăși“
 fluturându-le în aer.
 Apostolii *nouii religii* omorau pe semenii
 cari nu purtau icoana lor.
 Gloata încrezătorilor în *binele suprem*
 era mânăta de biciul „planetarului“.
 Urcau o golgotă mai dureroasă decât a Nazarineanului
 Cel care pornise cu cetele în „paradisul roșu“
 își lovea tâmplele cu pumnii.
 Suir pe o piatră la marginea cărării
 glăsui cu vocea pierdută în amăgirea mulțimii:
 Sărmane ființe!
 ați crezut că e destul să doriți *binele*
 și răul e înlăturat.
 Amarnic v'ați înșelat!
 Omul este cea mai blestemată creatură a zeului.
 În el stă cuibărită răutatea
 ca șarpele în pietrele gropilor;
 prostia omenească e imensă ca nemărginirea,
 iar setea de sânge nu i-o astâmpără
 decât mușuroiul de pământ.
 Acei ce calcă pe cadavrele copiilor unui veac
 sunt călăii omenirii;
 tovarășul roșu spre care v'ați îndreptat speranțele
 e Tamerlanul zilelor noastre.
 Cine clădește o lume nouă pe leșuri
 nu e demn de lumina soarelui
 și-l vor sugruma urmașii.
 Coborâți-vă în voi și înțelegeți:
Cei ce cred 'n viitor vor trăi bine
fără muncă și trudă,
mor în mizeria prezentului.
 Să ne 'ntoarcem de unde am pornit.
Binele și-l făurești singur.
 Amarul ce ne arde să-l pololim la flacăra răbdării.
 Nimeni în lumea asta nu-i lipsit de clipa fericirii...
 Și poate asta e tot pentru toți.

C. ARGINTARU

M Ă Ş T I

Răsărise iarăşi părul fumuriu înşerpuierea-i zvăpăiată şi goluri imense renăşteau în pieptul său şi în miita dorinţă de-a afla ceva despre ea îl făcea să l caute pe celălalt. Dar nu-şi spuse nimănu-i taina. I se părea c'ar profana un secret de familie care trebuia să rămână îngropat sub vremuri. De aceea cutreeră singur hotelurile elegante ce-l umileau parcă cu aerul lor imperios; restaurantele luxoase în care jazzul sfârşia cu frenezie; cârciumele murdare unde dormitau romanşele vechi, legănate între vis şi abureala vinului; chiar şi prin hanurile cele mai păcătoase, unde trăgeau cei mai nevoiaşi între nevoiaşi. Dar toate încercările fură zadarnice. Insuccesul care l îndârji la început, îl aruncă apoi într'un fel de nepăsare dispreţuitoare. Pe-acasă numai dădea zile întregi; îi era frică. Odaia lui era ţesută cu visuri şi zgomote izbucnite de pretutindenea şi cari curgeau zorite, gonindu-l cu cicăleala lor ropolitoare. Cu pălăria-i decolorată la subţioară şi gulerul pardesiului veşnic ridicat, îl găseai ori şi când pe afară, chiar şi noaptea, când rătăcia fără ţintă pe străzile pustii. Lăsase totul pe seama întâmplării. Işi zicea:

— Dacă nu l-aş mai întâlni m'aş mai zbuciuma câtăva vreme, apoi liniştea m'ar cuprinde iar. Dar soarta care nu m'a cruşat nici odată, nu mă va cruşta nici acum.

Şi avea dreptate.

Intr'o seară ceţioasă o mână se lasă pe umerii săi. Era acelaş om care acum cinci ani îi anunşase plecarea lor şi pe care soarta

părea că-i făcu se anunțatorul durerilor sale. În ochi îi era aceeași perfidă ironie, născută din plăcerea de a petrece pe socoteala cuiva.

— Să-ți spun ceva, poate te interesează: Adineaori când eram la Repedea, zări pe cineva al cărui mers mi se păru cunoscut. Grăbii pasul și-l întrecui, dar tocmai când mă întorceam, omul traversă strada și dispăru într'o dărăpănatură cu un etaj, una din cele mai vechi clădiri de prin partea aceia. N'am zărit numărul casei. Era întunec și ceață — și poate din cauza asta să mă'nșel — dar mi s'a părut că era Miru Roman, deși foarte schimbat.

Victor Comneanu zâmbi liniștit, atât de liniștit, că celălalt înmărmuri.

— Știam.

Apoi coborî încet spre casă. Intra. Odaia era acum din nou făcută. Pierduse rezonanțele trecutului; nici-un gând nu-i turbura liniștea. Lampa rămase neaprinsă. Pe pereți și tavan focul își restrângea în șuvițe răslețite pâlparea și zvăpăiată. Era cald, era bine.

Noaptea!

O clipire de lumini înduioșate și nepăsări mărețe.

Deșteptarea fu mai lentă. Printre draperiile cerești — turme înfurmurate care goneau năpraznic, colcăind ca o mânia ascunsă și veche — lumina se revărsa timidă ca gândul de iubire al unui adolescent. Eși afară. Pământul era ud, căci cerul plânsese peste noapte. Victor păsea elegant, măestros, cu gestul ticnit de-o demnitate inconștientă. Când ajunse în dreptul locului unde fusese înștiințat, se opri o clipă ca pentru aș reînprospeta indiciile primite, apoi trecu înainte ca o arătare de basm. La o încrucișare de străzi umede și murdare, un vânt fipând și fluerând — nebun satir! — se abătu asupra-i într'un dans bacantic. Găsi casa mai mult o ruină. Urcă o scară focită și se opri în fața unei uși nevopsite. Ciocăni și intra. Pe jumătate culcat pe pat, la picioarele căruia se afla un lighian mânjit cu un lichid roșu — probabil avusese o hemoragie — Miru Roman îl primi liniștit. Era slab, palid și într'afăta consumat de boală, încât părea un copil. Își strânseseră mâinile în tăcere.

— Tu ești!

— Da, eu...

Păreau că se despărțiseră în ajun. Totuș se priviră, se cercetară. Victor rămase surprins de mizeria înspăimântătoare a camerei care în afară de pat nu mai avea decât o măsuță viermănoasă, un

scaun șchiop și alte câteva mărunțișuri. O fereastră scundă și apropiată de tavan, lăsa un pătrat pe cerul inundat de nori.

— Imi privești locuința?

— Da... Mă mir că te găsec aicea! Imi amintesc că ziarele parisienne dădeau acum doi ani detalii din vieța ta intimă, din luxul în care te răsăfai... Erai doar cântărețul la modă pe atunci!..

Rostise cuvintele cu gândul aiurea. Se opri brusc, jenat de mâhnirea ce s'abătea asupra-i. Iși dădu seama că-l rănise pe celălalt!

— Ehe! Au fost ani de glorie, de capricii bizare, de risipiri ne-bune! Ani de aur!..

Vocea care se entuziasma la evocarea acelor ani neasemuiți, nu era umbrită de nici un regret. Doar sinceritate și amintiri plăcute vibrau în ea. Subit, mâhnirea i se alteră în necazul pe care îl simți în fața invincibilului. Intinzând piciorul ca să se sprijine mai bine, Victor lovi lighianul. Tresări:

— Ești bolnav?

Celălalt îl lămuri liniștit că era bolnav de piept.

— Și n'ai consultat câțiva medici?

— Ba da, dar totul a fost în zadar.

— Din ce te-ai îmbolnăvit?

— Din beătură.

— Din...?

— Da, mărturisi celălalt sincer, din beătură. La început beam din invidie, văzând pe alții cu mai puțin talent decât mine jucând roluri strălucitoare, zmulgând publicului aplauze. Dar nu beam mult. Când am aiuns în locul acestora am beut din cauza succesului, apoi din obișnuință. La urmă mai mult ca ori când: din cauza desnădejdiei.

— Din desnădejde?

— Da, am fost părăsit de o femeie..

Zâmbet amărui, dar mândru.

Rezemat de marginea mesei, Victor privea cu un calm neobișnuit petecul de cer. Vestea îl liniștise. Faptul că Anita se afla, poate, în brațele altuia, nu-l mai durea. Totul era că nu se mai găsea în stăpânirea omului care i-o furase.

— Și tu ai avut ani de glorie literară!.. Dar de ce ești atât de palid?

— Eu?

Îi vorbi cu seninătate:

— O, cu mine-i altceva: Vieța pe care-am dus-o, nopțile nedormite, finerețea! — trecuta finerețe..

Era atâta sinceritate în ultimele vorbe, încât celălalt — care se simțea îmbătrânit de boală — îl privi mirat:

— Tinerețea? Dar ești încă foarte tânăr!

Comneanu surâse:

— Crezi? dar nu este așa! Sufletește sunt bătrân.. La o vârstă când alții erau copii eu judecam alfel: mai matur. Cine m'a învățat? Vieța al cărui sinonim pentru mine'i durerea, poate. Și-am vrut să mă răzbun asupra ei: să mă înalț. Am izbutit, dar să nu crezi c'a fost ușor. Uneori simți vibrând în tine — ce-i drept vag, nelămurit, — opere de-a căror valoare nu poți să-ți dai seama, dar cari înoată în lumini de curcubeu. Dacă nu reușești să te exteriorizezi, te zbați între nebunie și descurajare; de izbuțești, ele devin izvoare de liniștiri profunde, căci o frântură de genială inspirație o plătești cu multă vreme de amorțire sufletească. Când ești mai strivit, spiritul îți devine de-o elasticitate stranie, se înalță în regiuni sufletești nebănuite, încât te simți fie însu-ți strein, nou, jenat că purtai atâtea frumseți de care nu știai nimic. Și abia atunci îți dai seama că durerea însemnează beșug!..

Tăcerea anilor se răzbuna acum, făcând ca șuvoiul cuvintelor să izbucnească subț în doita plăcere de-a se spovedi unui dușman.

— Și-acum ce faci?

Miru Roman se întunecă:

— Nimic.

Vântul veni să bată în fereastră; Victor se ridică.

— Îmi dai voie să mai viu?

— Cum nu, îmi face chiar plăcere.

Dar tonul incolor al vorbelor arătau indiferența dacă nu contrariul. Amândoi erau decepționați, străbătuși de adânci nemulțumiri sufletești. Bolnavul era sigur că vizitatorul — al cărui calm i se păruse ironic și-l enervase — venise doar să se desfete la vederea decăderii sale: Răzbunarea vechilor atacuri sufletești, discret ascunse sunt conveniențe. Incepea să-i pară rău de sinceritatea cu care vorbise, dar se felicita că pusese totul sub vechia mască a impertinenței, subț care celălalt poate nu bănuise nimic din restricțiunile sufletești ce-l bântuiau.

În coborâșul repede al străzii, Victor Comneanu simțea cum o mânie surdă — contra omului de care se simțea vecinic umilit — se isca în el și-l năpădea ca o vijelie. În frământarea unor anumite întrebări și'n nesiguranța vorbelor celuiilalt, făcu o mișcare bruscă și roșii tare, cu o intonație stranie a oamenilor cari vorbesc cu ei însăși:

— Am să lămuresc eu toate acestea!

Câțiva trecători se opriră mirați. Prima lui mișcare fu să fugă, dar infuriat de privirile lor stăruitoare se răsuci brusc pe călcâie și-i cercetă cu o privire atât de ascuțită și cu atâta încruntare în cutele feții, încât fiecare se grăbi să dispară. Astâmpărat oarecum de întâmplarea aceasta, ziua trecu mai ușor. Totuș, a doua zi dimineața, o neliniște ce-l înfiora ca și-o presimțire îl făcu să-și grăbească pașii. Drumul i se păru fără de sfârșit. În pragul casei se izbi piept în piept cu proprietăreasa.

— Căutați pe domnul acela... de sus?

— Da!

— A plecat.

Vertiginoasă prăbușire lăuntrică. A plecat el, o pierduse pentru totdeauna, căci pe ea o căutase în el. Bălbăi:

— Dece? Unde?

Nu știa. Chiriașul fusese în oraș, se înapoiase, își împachetase lucrurile în geamantan și coborâse să-i plătească. Il întrebase:

— Dumneavoastră sunteți bolnav? Plecați undeva la vre-un sanatoriu?

Izbucnise într'un hohot de râs convulsionat de fuse.

— Aș! da' de unde! Sunt doar obosit; plec la țară să mă re-creez.

Comneanu rezemat de ușe clipea aiurit. Femea nerăbdătoare dădu să iasă; mișcarea aceasta îl trezi.

— Când a plecat?

— Păi..., să fie o jumătate de oră de atunci!

Goană până la gară. Se năpusti la cassa de bilete, în sălile de așteptare, pe peron: Nu era acolo. Il zări tocmai când se pregătia să se urce într'un compartiment.

— Miru!

Omul se răsuci brusc, rămânând pe jumătate suspendat, neplăcut surprins. Se coborî.

— Ce vrei?

— Miru, cum poți pleca așa... la repezeală?

Ocolise cuvântul „bolnav”. Dar cum întrebarea țâșnea nemiloasă din ochii celuilalt, Comneanu îl țintii la rându-i, rostind mâniaș:

— Vreau să merg cu tine!

Erau la fel de aprinși, stând față'n față, gata parcă să se'ncaere. Deodată bolnavul se înmuie. O enormă mirare îl copleșea lăuntric. Niciodată nu-și mai amintea să fi văzut pe omul din fața lui atât de hotărât. Se obișnuise să se știe întotdeauna cel mai puternic și iată

că în ultimul moment trebuia să simtă tăria acestuia. El era pierdut din cauza acelei femei, iar cel din față-i deși fusese părăsit *tot de ea*, putuse totuși să reziste și se afla în fața lui întreg și nepăsător. Se încovoiașe poate sub lovitură, dar se îndreptase iar, pe când el rămăsese frânt. Ca să nu pară ridicul, răspunsul fu aruncat cu brutalitate.

— Dacă nu ți-e frică de un bolnav, vino!

Se suiră în tăcere. Pe ritmul trenului ritma sângele ferbinte și gândurile desmățate. Nu-și vorbeau. Victor se simțea mulțumit să privească dealurile frumuse înălțate în zare, dar prietenos aplecate unele spre altele și sfrâns legate între ele.

Pe el ce-l lega de omul de alături?

Trecutul său: O curiozitate arzătoare și o ură bolnăvicioasă.

Iar trenul icnea mereu și în urma lui fugeau câmpiile sure pătate de ierburi jigărite, cele mai depărtate șterse de ceața deasă ce le acoperea ca o tunică umedă. Dela o vreme razele soarelui străpunseră aburul lăptos și izbutiră să și verse căldura lor lină, rumenă, aproape văratecă. Legănarea trenului și căldura molesitoare îl adormi. Când fu deșteptat, trenul se oprise în fața unei gări micițe, din spațele cărea pornea panglica încovoiată a unui drum prelung, pierdut în verdele închis al păcurilor de arbori, peste care priveau în aureola de vis, turlle sure. Apucară pe el.

— Știi unde mergem?

— Nu.

— În satul meu natal!

Privirea îmbrățișa depărtările, mâna schița un gest de orizont. Păreau doi pelerini care după ce cutreeraseră streine locuri, se reîntorceau iar la peștera umedă de unde plecaseră. Copacii gânditori își risipeau umbra și frunzele pe jos. Crengile liberate de greutatea medalilor ruginite, saltau în linii de arabescuri spre crepusculul trandafiriu. Căsuțele satului visau în agonia toamnei. Casa parohiei era ceva mai răsărită decât celelalte și cu un balconaș încadrat cu plante acățătoare. Din pervazul ferestri preoteasa îl văzu venind și cei doi călători o auziră cum spunea:

— Dumitrefe, ne vin oaspeți.

Preoful ieși în balconaș, privind nedumerit la acești străini.

— Nu mă mai cunoști... nașule?

— Finul!

Se îmbrățișară îndelung. Femeia plângea:

— Cum te-ai schimbat, Mirule! Doamne, Doamne...

Un zâmbet șters îi apărură pe buzele subte:

— Ehei, toate sunt schimbătoare!..

Prezentările fură făcute. În umbra odăii răcoroase masa fu repede întinsă și paharele umplute cu vin auriu, adus anume din pivniță.

— Nașule...

Se opri o clipă, prefăcându-se că cercetează culoarea de apus a vinului.

...Știi de ce-am venit?

— Dacă mi-i spune.

Miru puse paharul pe masă:

— Să mor.

— Finule!

Ori cât de gravă căzu mustrarea, nu reuși să șteargă zâmbetul sceptic. Apoi ca să schimbe vorba:

— Se mai ține casa noastră, nașule?

— Cu greu, dar mai stă încă.

În palida lumină de care era împresurat, Comneanu simțea răsarind în el energii nebănuite. Nobila simplitate a vieții țărănești îi părea ca o mână de pietrii scumpe, risipite de întâmplare printre bruşii ogoarelor. A doua zi coborî împreună cu Miru într'o ulcioară prăfuită și se opriră în fața unei căsuțe cu o singură fereastră. Poarta stricată fu împinsă cu greutate. Prin curte năpădise iarba și bucăți de tenciuială căzuseră pe jos, lăsând să se vadă cărămizile roșii, umede, pe jumătate măcinate. Cerdeacul deși era umplut de praf părea ospitalier. Cheia scrâjni streină în broască, iar ușa se legănă cu scârșire stridentă. Fură izbiți de un aer vechiu și mocnit, de casă nelocuită multă vreme. Din cauza goliciunii pereții aveau răsfârțeri stranii. În odăiță se găsea o ladă de Brașov și un scrin mare, brun, pe a cărui margine ce ajungea până în dreptul ferestrii, se odihnea o cruce bătrânească, cu brațele fivite de sângele soarelui mafinal. Miru o apucă cu o vigoare de tinerețe vioae.

— Vezi crucea asta?!

O cruce de lemn, plină de praful ce se se bătuse peste ea și a cărei zugrăveală - altă dată în culori șipătoare - acum plesnită, ștearsă, înegrită, reprezenta un Crist cu rana sângerată și ochii încercânați de fiorul morții. În dreptul mânilor se aflau capetele apostolilor Petru și Pavel, iar deasupra Celui crucificat, Sfântul Duh plutea într'o ploaie de raze solare. Se desprindea din ea un val de poezie primitivă, o năvală de credință sănătoasă, țărănească.

— Vezi crucea asta? E ca o copilărie: o revenire a nevinovăției și-a bucuriilor însorite! Altă dată sărutam lemnul acesta cuprins

de fiorul tainic al sfinţeniei; în fiecare seară mă rugam în faţa lui; iar la Bobotează, când mergeam cu Iordanul, o băgam în căldăruşa cu apă sfinţită, la un loc cu busuiocul. Când o scoteam, să fi văzut cum se scurgeau boabele de apă de pe ea: mari şi strălucitoare, — grindină de diamant! Crucea asta e ceva din mine însu-mi; din sufletul meu de copil, cu'nflorituri stângaciu sculptate...

Tăcerea căzu în picuri grei. Raza ce-i luminase privirile se stinse iute, lăsând în urmă răceala tristă a realităţii.

Părea că îngrijorarea privise prin fereastră şi-şi strecurase pe nesimţite înfiorările tainice.

* * *

Locuiau acum în căsuşa gărbovită de vreme, amenajată cu câteva obiecte necesare. Într'o dimineaţă, cu gâtul gol, gădilat de răcoarea străvezie a acesteia, Victor plecase până la preot, unde nimeri tocmai la mulsul vacilor.

— Bună dimineaţa, bună dimineaţa, — gata e?

— Bună să fie, domnule, îndată!

Şi pe când îi turna laptele.

— Fiule, mult bine trebuie să-ţi fi făcut dumnitale finul de-l îngrijeşti așa...

Se înroşise:

— Mult, părinte!

Plecase apoi cu o grabă care-l făcu pe bunul preot să-şi zică:

— Doamne, ce prostie am făcut! E stigheritor s'aminteşti cuiva binele altuia...

Mai liniştit pe drum, în faţa porţii, Victor se zăpăci iarăşi. Rezemat de perete, Miru privea nostalgic începutul dimineţii de toamnă.

— Cum, eşti sculat?

Celălalt zâmbi cu buza chircită de-o tremurare nervoasă. Părea că-l frământă o groază sufletească. Ii prinse mâna; degetele li se nodară. Vocea suna cavernoasă, pe când dreapta se înălţa cu un gest de invocare:

— Sunt mai trist decât această boare toamnă!

În încruntarea cenuşie a dimineţii, răsuflările fumegau ca mustul în fierbere.

— Aş vrea să simt că mijesc în mine puteri necunoscute, să arunc din mine focurile stinse, să aprind nedumerirea lucrurilor noi!

Victor îşi smuci mâna. Simţea cum i se scurgea printre degete un larg fior de prietenie, subţ care toate asperităţile trecutului se ştergeau. Iar el nu voia să uite nimic! De ce să zdrobească ascuţişurile

dureroase când în ele voia să-și prăvăle dușmanul? Întâlnind însă muștrarea mută a celuiilalt, îi fu rușine de bruscheta cu care își smulsesese mâna. Bâlbâi încurcat:

— Haide în casă! E rece! Cum de te-ai gândit să te scoli?

— Da?

Erau doi streini. Apropierea sinceră pe care unul din ei căutase s'o înfăptuiască, era ruptă. Măștile reveneau iarăși.

Ulciorul cu lapte fu întins cu un gest naiv:

— Bea! E cald încă; abia acum a fost muls.

Cu cele dinții albe steluțe căzătoare, bolnavului îi fu și mai rău. Aerul rece îl îneca, arzându-i pieptul ca un foc lăuntric, hemoragiile începură cu o violență de nedescris. Nu se mai putu scula. Dar nici-o lacrimă, nici-un scâncet; se încrunta doar, sau stătea ore întregi nemșcat, privind dincolo de lucruri, cu fața scâlciată de groază. Apoi printr'o bruscă fresărire revenea la realitate. Acelaș zâmbet, acelaș ironie! Și mai ales la adresa medicului rural, care căuta să-l încurajeze.

Nu-i trebuise mult să priceapă ce voia celălalt, dar se încăpățina în mutismul său, dorind să ducă odată cu el taina în mormânt. Comneanu deși era dornic de ori și ce detaliu, nu-l întreba nimic. Il oprea mândria lui adâncă și sălbatecă. Și amândoi făceau, se chinuiau subț măștile mereu pânditoare, iar timpul trecea. Crăciunul nu mai era departe, așa că dorința sfranie ce se sfatornicise în mintea bolnavului — aceea de-a ajunge sfintele sărbători — avea să se împlinească în curând. Peste toate acestea lupte ascunse, dar mari și mute, plutea gravitatea blândă și adânc înțelegătoare a bătrânului preot, care aducea cu el o mireasmă odihnitoare de tamâie, de icoane vechi și afumate, de înduioșătoare slove chirilice.

În ajunul Crăciunului îi fu și mai rău. Pe lângă boala care îl mistuia, părea copleșit de durere. Asculta cu atenție vocile colindătorilor la casa din dreapta, pașii lor pe dinaintea căsușii sale, apoi răsunetul melodios din cealaltă parte.

Il ocoleau, le era frică.

— Stinge lampa și aprinde o lumânare.

— De ce?

— Am spus o lumânare? Atunci aprinde una!

— Bine..

La lumina slabă a flăcării, ungherele odăiței păreau că se afundă, se înstrăinează. Pe foc lemnele plângeau blestemul vântului năpraznic. Totul părea prevestitorul morții. Neliniștea liniștei de apoi se întindea în umbre șovăelnice.

- Ți-e rău?
- Mi-e cam rău.
- Mă duc după doctor!
- Da?
- Și cu o sforțare de surâs ironic:
- Oare mai trebuie?

Pasul care stăruia la început să se grăbească, se domoli puțin câte puțin dela sine. Deși era în toiul iernii, o boare primăvăratecă se abătuse asupra satului. Dezghețase și ulicioarele deveniseră canale de noroi, în cari luna aprindea palide reflexe.

Gândurile lui Comneanu se zvârcoleau ca flămurile subți zvâcniturile vântului, sfârșind în absurdități. Noapțile pierdute, somnul chinuit pe țărnia laviței fărănești, masca aceea de bunătate — atât de greu suportată față de bolnav — îl sleiă complet. Iar umbrele și amintirea vagabondului nocturn de acum câțiva ani, când căutase să îngroape în beție plecarea ei, cei-i smulsese inima din piept și fugise cu ea în necunoscut, îl obseda într'una.

De atunci cunoscuse chinurile nopților albe, frământările brașelor dornice de femeea care plecase și zvâcniturile mâinii spre revolver; de atunci nevroza îi distrusese nervii și i înfrigurase trupul, în care amintirea acelei femei se imprimase și prezista atât de puternic; de atunci îi era vieața un deșert imens, iar capul, răscruce de vânturi pustii!

Și-apoi unde era ea, Anita?

Iar bolnavul nu voia să-i spună nimic! Dacă ar fi avut un mijloc să-i scoată taina din inimă și-apoi să-l copleșească de dispreț, s'ar fi simțit puternic, tot atât de puternic ca și Soarta — ori ca Ea! — cari îngenunchiaseră omul ce fusese învins și care — ar fi fost îngrijit tot de el.

Zâmbea gândindu-se:

— O îndoită răzbunare?

Illuminarea acestui gând fu un cutremur de scârbă:

— Ce ticălos sunt:

Noroiu era pământul, noroiu sufletul.

Abia acum își dădu seama că se oprise. Incepu din nou se alerge prin noapte, dornic să se înfunde în umbra și noroiul ulicioarelor dornice, cât mai departe de el însuș, — de vechiul său eu — căci un val de neșărmurită și prea târzie simpatie față de bolnav i se revărsă peste suflet. Nu mai vedea îi el pe rivalul care îl furase, ci un om' un frate, un faelnt care după ce fasciaase o lume întregă, se stinge ros de boală, în cea mai neagră mizerie.

Ajunse.

— Doctore!

Glasul era rugător, pumnul bătea deznădăjduit în fereastră.

— Doctoreee!..

Jaluzele ferestrelor se desfăcură.

— Vino, doctore! Scapă-! I-e răul

Părea că însuși întunerecul ezită. Într'un târziu veni răspunsul:

— Dute, Domnule, înapoi... Nu mai pot face nimic!.. E în mâna lui Dumnezeu...

Un salt în întunerec.

Clip, clip, clip...

Picurau streșenile pe ritmul pașilor grăbiți.

Când revenise în fața casei, gălăia. Se furișă încovoiat de-a lungul zidului.

Ușa!

Mâna ce se întinsă spre clanță, se strânsă tremurătoare deasupra ei. Istovit se rezimă de perete. Cerdacul iluminat de lună era același; cu aceeași mireasmă de simplitate, de bunătate. Și ca răbufnirile sparte — ale unui vânt se auzea fusa celui din 'năuntru. Ii venea acum să urle frământându-se într'un hohot convulsiv de plâns, acum să se tânguiască cu disperare:

— Moare! nu-l lăsați!.. nu-l lăsați!..

Întră.

Lumânarea plângea într'una lacrimi aurii, răspândind lumină și fum în odăița ce aducea cu o chilie.

Izbucni în hohote de plâns:

— Prietene! Frate!..

Bolnavul se ridică cu greutate într'un cot.

— S'a isprăvit?

Din colțuri păreau că se aud murmure și că din umbra lungă și nestatornică a lucrurilor, brațe se'ntind și corpuri se încovoiaie. Iar murmurile acestea se contopeau cu altele, care slăbite de depărtare ajungeau până la ei ca o tânguire. Erau colindele din biserică. Miru se sculă întrebător.

— Crăciunul!..

Tot atunci ciocănelele loviră în toacă: tanc-tanc... Inceț la inceput, apoi mai repede, mai repede, topindu-se într'un sunet tremurător; și ca un tropot de glasuri cari intonau imnuri de laudă, izbucniră clopotele, — aramă vorbitoare.

Muribundul făcu un semn spre fereastră; Victor o deschise. Ae-

rul rece năvăli în valuri stingând flacăra lumânării ce se agita nebu-
nește, încât odăița rămase luminată de o rază rădăcită de a lunei.

— Crăciunul! și n'a venit! n'a venit... Anita!..

Tristețea îl copleșea, făcând să aiureze.

Se scutură brusc. Părea că se frezește dintr'un vis, dar nu era
decât sfârșitul unui vis urât: vieaja. Luă crucea. Buzele o subseră cu
avânt, apoi fu pusă pe marginea scrinului. Bolnavul părea transfigurat,
zâmbea. Capul cântărețului de altă dată se ridică încet, dar cu emer-
gie și păru' în neregulă îi dădea un aer de profet. Un braț subțiat de
boală se înalță spre cer, iar Victor fu învăluit într'o privire ostentivă.

— Prietene, — pentru prima oară îi spunea astfel — am ajuns
Crăciunul; sunt mulțumit!

Răsărise iar cel de altă dată: cu fruntea ridicată, cu ochii som-
brii, cu figura mândră. O clipă de strălucire, apoi totul se sfârși. Mu-
rise în dangățul clopotelor, cari fără să știe vestiseră o izbăvire în-
doită. Victor Comneanu sta zdrobit înconjurat de un freamăt ca cel
de ape, privind nedumerit chipul prietinelui său cufundat în somnul
de veci și peste care crucea bătrânească își arunca lunga sa umbră.

Prin masca morții, Anita era fragmentul altei vieți.

Ionel CHISĂLITZĂ-SEVEREANU

ÎNTÂIUL PĂCAT

Aș vrea să fiu o noapte 'n lupanar
 Și joc să-mi bat de suflet și de mine,
 Aș vrea să strâng alături de tine
 Iubirea în zgârcenii de avar.

Aș vrea ca în boschete indecente,
 Cu frânte arabescuri de coral
 Să sorb nesățioasă 'n clipe lente
 Orgia-ți cu parfumul-i funerar;

Să fiu ca jucăriile stricate:
 Petală risipită în pahar,
 Pe când ard becuri roșii de păcate
 Și flori ce râd în nopți de lupanar.

DORINȚI

Dă-mi trupul isteric, ninsoare
 Topita în ritmuri de flori,
 Cadență mișcărilor ample,
 Iar ochiului fast și culori.

Dă-mi fluxul dorințelor tale
 Ca ultima geară de vis
 Desprinse în unde opale, —
 Argint de petale 'n abis.

Dă-mi stingerea buzelor calde
 De calmul fiorului mat
 Și alungă mi durerea iăcută,
 Dar lasă-mi întâiul păcat.

Florica CIURA

CULTIVATORULUI DE TRANDAFIRI

Maestrului TUTOVEANU

Înprejmuită de ziduri înalte și înegrite de vreme, grădinița sa pare o mică oază într-o pustilitate fără de hotar.

Acu-s patruzeci și ceva de ani, când se aciuiase pe meleagurile noastre și ajunsese stăpân pe bucata aceasta de pământ fertil, i se păruse că prinsese cu amândouă mâinile fericirea. În sfârșit, își văzuse înfruchipat visul aieva; era stăpân deplin al unei grădinițe, în capătul căreia șerpuia matca arginție a unei ape fără de nume, iar pe o moviliță desăvârșită sta cășcioara sa umilă, acoperită cu sluf de baltă, din străbune vremuri încă.

În amurgul care coboară alene din înaltul văzduhului și se prelinge printre tufele de trandafiri cu mirosuri îmbătătoare, el stă solitar pe terasa căsuței sale și privește înduioșat umbrele înserării. Prin minte îi trec roșii de amintiri dintr-o viață trudnică și chinuită și în suflet simte o înfiorare tristă cum își deapănă cu grije ghemul vieții de până acum...

A trecut atâta vreme de când venise din ținuturi îndepărtate să-și capete rost în orașul acesta. Grădina și cășcioara sa pe atunci erau împrejmuite de alte multe grădini la fel, cu case chinuite și liniștite. După câțiva ani însă înfățișarea locului a început să se schimbe fulgerător. Vecinii, sănguincioși și norocoși, au început să dărâme coliviile în care trăiseră până atunci atâtea generații de strămoși de ai lor și unul după altul și-au zidit palate mărețe, cu ziduri înalte, cu ferești late, ca să poată primi înăuntrul lor cât mai multă lumină și bucurie.

Strada din fața grădinei sale a început astfel să îmbrace, cu o repeziune uimitoare, o înfățișare nouă. În mai puțin de zece ani ea a fost acoperită cu asfalt, stâlpi cu lămpi electrice s'au înălțat tot la o bătaură, dealungul ei, prăvălii mărețe și strălucitoare s'au deschis an cu an în ea, o lume pestriță și necunoscută a năvălit prin casele înălțate mereu tot mai sus și tramvealele zgomotoase au început să o străbată dela un capăt la altul, purtând în ele oameni grăbiți și femei roșite în culoarea trandafirilor săi iubiți.

Singura grădinița și căscioara sa a rămas aceeași care a fost și acu-s patruzeci de ani. Văltoarea, care cuprinsese pe toți cei din jurul său, goana nebună după îmbogățire și lux, pe el, cultivătorul de trandafiri, l-au lăsat nepăsător și rece. Nici odată el n'a simțit în sufletul său arzătoarea dorință de-a cerceta saloanele pline de petreceri zgomotoase în care curgea șampania amețitoare și răsună până în zorii zilei iazzul. Nu l'a ademenit cu nimic viețuța asta nouă care izbucnea puternic din fiecare casă nouă și nu l-a afins niciodată lumina sclipitoare artificială de prin galantarele pline de reclamă.

Patruzeci de ani a rămas același muritor, mulțumit și fericit în căsuța sa împrejmuită de brădet și cu mușcată la fereastră. Patruzeci de ani n'a simțit în sufletul său născând altă dorință, decât aceea de-a se scula odată cu cele dintâi raze de soare și a petrece ceasuri întregi printre trandafirii săi dragi și atât de dulci mirositori; de-a se așeza în după amezile călduroase la umbra nukului bătrân și de-a petrece zi de zi, câteva ceasuri măcar, în dulcea tovărășie a celor ce-au așternut atâtea simțiri duioase pe hârtie, oglindind în șirele mărunte sbuciumul sufletului insetat de alte dorinți, decât cele ale contemporanilor săi.

Cunoscătorii și prietenii de odinioară au făcut sforțări uriașe ca să-l smulgă din singurătatea și din mijlocul preocupărilor sale. Ajutași de steaua norocului lor s'ajungă oameni hoțărâtori printre concetățenii lor, ei i-au propus fel și fel de situații politice, onoruri, averi, lux și un trai fără griji și gânduri. Cultivatorul de trandafiri a respins însă toate propunerile acestea și nu s'a lăsat ademenit de nimic din ceea ce-i treceau pe dinaintea ochilor binevoitorii săi. Un boboc gingaș din trandafirii grădiniței sale pentru el prețuia mai mult decât farmecul celei mai sclipitoare femei din lumea mare. O oră de meditație într'un boschet discret dela țărmul apei liniștite o preferă oricărei nopți de orgie zgomotoasă și o seară liniștită petrecută la gura sobei, în singurătatea cea mai desăvârșită, nu ar fi schimba-o nici pentru cea mai strălucitoare societate din palatele mărețe de prin prejurul căscioarele sale.

Și-a călit astfel sufletul o vieață întreagă în singurătate; s'a împrietenit cu toți marii scriitori ai poporului său; a învățat să înțeleagă șopotul frunzelor în amugurile duioase; s'a deprins să descifreze taina unei petale stinsă de brumă și s'a bucurat în fiecare primăvară de ardoarea cu care se năzuiau să iasă la lumină viorelele plâpânde de pe lângă ulucii grădiniții sale.

Și a fost fericit. Cosițele bălaie de odinioară i-au albit, fără să le bage de seamă, trupul său vânjos și mândru ca un brad; s'a încovoiat fără să simtă; ochii lui ageri s'au împaianjenit fără să-i obosească. În toate fibrele sale s'a prelins bătrâneța încetul cu încetul și pe nesimțite, ca o rază caldă de soare pe foile îngălbenite ale unei evanghelii rămasă deschisă o vieață întreagă în strana unei biserici fără de credincioși.

Mă 'nchin în fața ta, măreț cultivator de trandafiri, care n'ai cunoscu deșertăciunea omenească și care în grădinița și în căcioara ta modestă te-ai simțit de atâtea ori mai mulțumit și mai puternic, decât un rege!

Cluj, 14 Aprilie 1933

Sebastian BORNEMISA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUGETĂRI EXTRASE DIN OPERILE MARILOR GÂNDITORI

Culese de C. ARGINTARU

Treapta dinfâi pe care o înălțăm e un altar de jertfă.
Păzește-te a doua zi după succes.

Titu MAIORESCU în Critice

* * *

Mirosurile ascunse și iubirile tainice frădează.

JAUBERT

* * *

Amorezații suni plini de iluzii copilărești; ei sunt convinși că pentru a nu fi văzuți e deajuns să aibe buna intenție de a nu se lăsa să fie văzuți.

Andrée THEURIET în Sauvageonne

* * *

A făgădui, la urma urmei, se mărginește la a minți, oricât de nobilă ar fi persoana care făgăduiește.

IPSEN în Brand

* * *

Fericirea n'are isiorie. (Pag. 61).

Femeile sunt muzica vieții. (Pag. 63).

CHAMBERLAIN în viața lui Wagner

* * *

Amorezatul e ca și turbat; el vede frumusețea Helenei și pe fruntea unei arăpoaice.

Hermann T URCK în Omul genial

* * *

Vreau să cuget nu să plâng.

LAMARTINE

* * *

În acele țări unde cei ce fac legi, le și aplică, totul este pierdut.

MONTESQUIEU în L'esprit des lois

* * *

Dă-mi o frază să te spânzur.

TALLEYRAND

* * *

Dacă să-mi scoți lacrimi trebuie însuși a plânge.

HORAȚIU

Compozitorul Dr. Augustin BENA

Actualul rector al Academiei de muzică și artă dramatică din Cluj este un compozitor talentat și cunoscut publicului românesc pentru lucrările sale, unele devenite populare.

S'a născut în Pianul de jos din județul Alba unde tatăl său multă vreme a fost preot ortodox. Părintele Ioan Bena este un mare iubitor de muzică și literatură. Inzestrat cu un glas frumos, cânta din fluer și flaut și a pus pe note o mulțime de cântece populare și bisericești, pe care le-a armonizat cu modestele sale cunoștințe de Armonie ce și le-a câștigat ca autodidact.

Copilul Gusti de mic s'a manifestat cu pronunțate înclinări spre muzică. Primele instrumente cu cari a încercat să cânte au fost o sfoară, pe care o ținea cu un capăt în dinți și celălalt capăt îl întindea după nevoie cu mâna dreaptă, iar cu un deget dela mâna stângă pișca sfoara pentru a scoate un fel de sunete ce-i dădeau o plăcere deosebită. La vârsta de 5 ani a primit cadou dela o săsoaică din sat, doamna Iosefina Lang, o vioară mică, un fel de jucărie rămasă dela un copil al ei, pe care instrument a învățat să cânte, trăgând arcușul cu mâna stângă.

În anul următor fiind înscris în școala primară săsească din Sebeș, tatăl său a voit să-l dea la un maestru de vioară, dar fiind stângaci, nu l'a primit nimeni și copilul a continuat să cânte și mai departe singur. Abia în clasa II de liceu a început să învețe pianul unde s'a dovedit harnic și cu multă pricepere și destoinicie.

În corul liceului s'a distins imediat, cântând toate vocile și arătând atâta înțelegere la muzica vocală și instrumentală, încât a fost remarcat de dascălii săi cari i-au prezis un frumos viitor artistic.

După terminarea gimnaziului săsesc din Sebeș s'a dus în clasa

V a liceului din Blaj, unde a continuat pianul cu Iacob Mureșanu, de care era iubit și apreciat. În clasa VI a încercat prima compoziție, un cântec de primăvară, pentru vioară cu acompaniament de pian. În anul următor s'a mutat la Brașov unde pe lângă un centru cultural mai era și unul muzical. Acolo dirijorul Filarmonicei orașenești, Max Krause, i-a dat lecții teoretice și elemente de Armonie.

În Brașov începe activitatea de compozitor a maestrului Bena, când a conceput în anul 1899, pentru vioară, romanța atât de cunoscută *Nu m'abandona*, care a devenit așa de populară. La 1906 această romanță fiind cântată de tânărul compozitor la un chef în Sibiu, avocatul Dr. Alexandru Vasile, care făcea și versuri, a fost atât de impresionat de melodie, încât, îndemnat și de prieteni, a compus și cuvintele cunoscute, cu refrenul: *O, nu m'abandona*, de unde i-a rămas și titlu. Mai târziu, în 1909, această frumoasă romanță a fost editată la Berlin pentru voce cu acompaniament de pian.

Tot în acel timp a compus o serenadă pentru cor bărbătesc, care a plăcut mult publicului.

În 1900 și-a luat bacalaureatul la liceul din Năsăud unde a urmat clasa VIII și unde a depus o bogată activitate muzicală ca dirijor de cor, în care se afla și actualul mitropolit al Sibiului, Dr. Nicolae Bălan. Tot atunci a compus un cântec pentru un cor bărbătesc intitulat *Canțonetă neapolitană*, pe o poezie de V. Alecsandri, dirijat de Emil Ștefănușiu—senior. Acesta a fost primul cor de Bena, condus de un profesor al său.

Tot în 1900 s'a înscris la școala teologică din Sibiu și a fost remarcat de Dr. Ioan Stroia, actualul episcop militar și recomandat compozitorului german Hermann Kirchner, pe atunci dirijorul unor societăți corale sășești și totodată și al Reuniunii române de muzică din Sibiu, dela care a luat lecții de Armonie și Compoziție. Kirchner a și cântat cu Reuniunea câteva compoziții de Bena, *Ciobanul*, cor mixt și *Lăudați*, cor mixt și orchestră. Presa românească și cea sășească din Sibiu, cu această ocazie, a avut cuvinte de laudă despre talentul tânărului compozitor.

În anul al II-lea la teologie a compus un cântec pentru cor mixt pe versurile *Flori de nufăr* de Alecsandri.

Terminând teologia în 1903 a fost trimis ca bursier de mitropolia din Sibiu, la Berlin, să studieze muzica la Academia regală de muzică, dând examen de Armonie și Contrapunct, fiind primit la Compoziție de Max Bruch, Contrapunct de Franz Schulz, Canto de Max Stange și la pian de Carl Haymann. Max Bruch îl simpatiza atât de mult pentru talentul său încât îl invita deseori în familia sa.

La Berlin a compus diferite coruri, între cari amintim pe cele mai populare: *Mori mândro* și *La fântână*, precum și romanța *Sboar'al nopții negru flutur* pe care a tipărit-o în 1905. În acest an a trecut apoi la București, tot ca bursier, la Conservator, având de profesori pe maestrul Chiriac și Castaldi. O surpriză plăcută a fost pentru ardeleanul Bena, care se afla pentru prima oară în Bucureștii atât de mult dorit, să vadă în ziua sosirii în capitala regatului, pe afișul societății muzicale Carmen, în program, și două din compozițiile sale, *La fântână* și *Mori mândro*. Ducându-l seara la Ateneu unde societatea concerta, ardeleanul Nicolae Băilă, dela secția dramatică a Conservatorului, l'a prezentat maestrului Chiriac care l'a felicitat și corul întreg l'a ovaționat. Maestrul Castaldi apreciindu-i talentul de compozitor în plină desfășurare, l'a prezentat directorului D. Popovici—Bayreuth care a rămas pe deplin mulțumit de activitatea tânărului compozitor. Tot în București, sub observația lui Costaldi, a scris Bena și *Serenada* pentru orchestră de coarde, *Agnus Dei* și *Sanctus*.

În toamna anului 1906 și-a început cariera de profesor și dirijor în Sibiu, un fel de centru al românismului din Ardeal în acea vreme, unde a dezvoltat cea mai înfinsă activitate muzicală, compunând cele mai însemnate lucrări ale sale: *Somnuroase păsărele*, *Măeștri și plugari* și multe coruri mixte și bărbătești. După 3 ani de rodnică activitate în Sibiu, e chemat în 1909 la catedra de muzică a liceului din Năsăud, și de religie ortodoxă. În 1911 a fost hirotonit preot în parohia Năsăudului, dezvoltând o bogată activitate artistică prin aceste finuturi. În Năsăud a compus cele două *Liturghii* pentru cor mixt, *Furtuna pe mare* și a scris tratatul său de *Teoria Muzicii*.

În toamna anului 1919, înfiinșându-se Conservatorul din Cluj a fost invitat de Consiliul Dirigent la catedrele de Teorie, Solfegeii, Armonie și Dirijare.

În 1925 a fost numit director al Conservatorului, după moartea maestrului Dima și profesor de Ansamblu coral. În 1929 a fost numit inspector muzical la școalele secundare, iar în 1931, ridicându-se Conservatorul la rangul de Academie, a fost ales rector al acestei instituții. A întemeiat în Cluj primul *Muzeu muzical* din țară. A înființat multe Reuniuni și Societăți muzicale în cuprinsul Ardealului. A reprezentat cu elemente din corul Conservatorului mai multe Opere, precum *O noapte în Grenada* de C. Kreutzer, *Martha* de Flotov, ș. a.

Din lucrările mai însemnate ale maestrului Bena, menționăm: *Uvertura națională*, pentru orchestră, tipărit extrasul pentru pian în 1913; *Serenada* pentru orchestră cu coarde, tipărită în 1914. Cor cu orchestră:

Suspine, tipărit în 1913; *Maestrii și plugarii* în manuscris; *Ave Maria*, solo de sopran și tenor cu orchestră, în manuscris; *Somnoroase păsările*, cor de femei cu acompaniament de 3 viori și pian, tipărit în 1914; *Sboar'al nopții negru flutur*, romanță, tipărită în 1905 și *Nu m'abadona*, romanță, tipărită în 1909. Mai multe *Coruri à capella*, religioase și lumești, o parte din ele tipărite în 1913–1915. O bogată colecție de cântece populare și jocuri românești, în manuscris.

Căși didactice muzicale: *Teoria muzicii*, prima în românește, tipărită în 1924 și ediția II-a în 1927; *Istoria muzicii*, manuscris litografiat; *Acustică muzicală*, manuscris litografiat și *Dirijarea sau Șeful de cor*, manuscris litografiat.

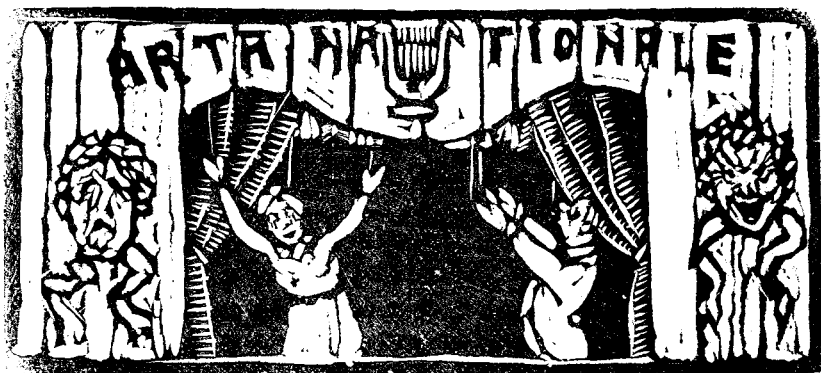
În 1929 a publicat o colecție de 63 coruri, complectată ulterior până la 72, partituri și părți separate, pe voci egale, din diferiți autori, sub titlu: *Repertoriu coral*.

Presă românească și cea minoritară se ocupa cu atenție când se producea maestrul Bena și a avut în toate ocaziunile cuvinte elogioase pentru talentul compozitorului de melodii populare românești. Astfel *Telegraful Român*, ziar românesc din Sibiu, din 15 Martie 1908, scrie despre un concert unde s'au executat două compoziții ale sale. „*Suspine* de Bena cu solo și acompaniament de orchestră, a făcut cinste tânărului compozitor și a fost primită cu căldură de publicul ascultător care a făcut mari ovații autorului. În *Gazeta Transilvaniei* din 19 Februarie 1910 s'a scris despre un concert dirijat de Bena: „Corul a cântat două compoziții de Bena, *Luminița* și *Badea meu* cari au stârnit ropote de aplauze. Melodiile drăgălașe rupte din sufletul poetic al poporului, ne-au cucerit prin simplitatea și eleganța ritmului. *Universul* din 13 Mai 1928, scrie cu ocazia dirijerei operei *O noapte în Grenada* de Kreutzer: „Spectacolul l'a condus dela pupitru domnul Bena care și-a arătat încă odată iscusința de dirijor. A fost răsplătit cu multe aplauze.

În *Siebenbürgisch deutsches Tageblatt* din 1 Februarie 1909 s'a scris: „O surpriză deosebit de bine venită ne-a oferit dirijorul de muzică A. Bena prin compoziția sa *Serenadă* pentru orchestră cu coarde, care trebuie socotită ca mărgăritarul programului.

Pentru meritele sale didactice și compozistice a fost decorat cu ordinul *Coroana României* în gradul de Cavaler și cu *Răsplata muncii* pentru Școală și Biserică.

Modest și sânguitor, mereu la muncă și fără a face reclamă în jurul său, actualul rector al Academiei de muzică și artă dramatică din Cluj, maestrul Augustin Bena, e unul din întemeietorii muzicii românești în Ardeal.

T E A T R U

În ziua de 1 Octombrie c. s'a deschis Teatrul Național din capitala Ardealului cu o reprezentație, la ora 11 de dimineață, dată pentru soldați și țărani aduși din satele mărginașe Clujului. A asistat și domnul prim ministru Vaida Voevod, însoțit de ministrul Ardealului, domnul Emil Hașieganu. Sala ăa fost plină. Serbarea a deschis-o domnul profesor universitar Iuliu Hașiegan, fost ministru și președintele societății culturale *Astra* din Cluj. A vorbit pe înțelesul tuturor despre rostul culturii în popor, ajungând la concluzia că pentru neamul nostru este nevoie de o ofensivă culturală care înseamnă luminarea minții și desmorțirea păturei rurale din analfabetismul în care zace. Acesta ar fi și rostul spectacolelor lunare ce le va da Teatrul Național din Cluj, pentru popor.

Programul bine alcătuit și frumos executat, datorită munci neobosite a noului conducător al Teatrului și Operii, domnul C. Pavel, a plăcut tuturor. Cântece, declamații și *Șezătoarea* domnului Brediceanu, care era în sală, a fost executate de artiștii instituțiilor de mai sus, cu o deosebită atențiune.

* * *

Deschiderea Stagiunii a fost seara cu *Ovidiu*, dramă istorică în 5 acte de V. Alecsandri, sub direcția de scenă a maestrului Zaharia Bărsan.

Teatrul istoric se pare că și-a trăit traiul, nu numai în dramaturgia românească ci și în cea universală. Pretudindeni, în teatru, se joacă drame moderne cu subiectele luate din lumea actuală care are, mai ales astăzi, destule drame, de orice natură. În teatrul românesc s'a abuzat mult de drama istorică. Aproape toți scriitorii noștri mai cu seamă

cei din naintea războiului, au scris câte-o piesă istorică. Domnul Iorga bate recordul și astăzi. Uită acești scriitori că un amator de Istorie, nu se cultivă cu date istorice sau cu alte cunoștințe din acest domeniu, din piesele unor scriitori mediocri, ci caută să-și găsească ce le trebuie în manualele științifice cari tratează această materie. Și când mai sunt și în versuri, aceste piese sunt de-adreptul plictisitoare. În *Ovidiu*, Alecsandri brodează o dragoste pentru care a fost exilat poetul *Tristelor* la Tomis, Constanța noastră de azi, în versuri dulci, siropoase, cu rimă efîină: *încetîșor, răpitor, chinuitor*, etc. Adevărul istoric pare a fi altul. Învățatul profesor universitar, domnul Ștefan Bezdechi, eminentul nostru colaborator, în studiul ce însoțește meritoasa lucrare, *Tristele* lui Ovidiu, spune că nici până astăzi nu se cunosc motivele adevărate ale exilării poetului. Istoricii par a crede că a fost exilat din cauze politice. Poetul era popular la Roma sub primul împărat Octavian August Caesar și ar fi complotat împotriva sa. Caesar atunci l'a exilat. Aceste sunt numai presupuneri căci documente cari să arate adevărata cauză a exilării, încă nu s'au găsit.

Dacă drama Ovidiu ni se pare slabă, din toate punctele de vedere, nu ne putem totuși reține de a nu lăuda, cu toată sinceritatea, jocul artiștilor cari ne-au dat un spectacol frumos dintr'o piesă mediocră, ca lucrare literară.

Maestrul Bârsan, în Caesar, a fost masiv, impunător, cu vervă și mereu nervos și agitat. Dealțul domnul Zaharia Bârsan e singurul artist dramatic român în viață care mai poate juca roluri clasice.

Domnul Nae Dumitriu ne-a redat un Ovidiu vioi și sprinten când era la Roma; trist și resemnat la Tomis. A jucat frumos și elegant. Ceilalți artiști și artiste au jucat bine. Păcat însă de munca lor irosită în zadar.

MARIA DIN MANGOP, dramă istorică în 5 acte de Mircea Rădulescu. Altă nenorocire pentru public. O premieră, tot cu o dramă istorică, tot în 5 acte și tot în versuri sămănătoriste, cu crini, raze de soare, priveghetori și rima lui Eminescu, *datini* cu *Mușatini*, mereu repetată. Nu mai lungim vorba. Cele de mai sus, relativ la Ovidiu, sunt valabile și pentru Maria din Mangop, ad-literam.

O P E R Ă

FLAUTUL MAGIC, operă în două acte de Y. C. K. Ludwig Giesecke și Emanuel Schikaneder. În românește de Sebastian Stanca. Muzica de Mozart. Direcția muzicală, Jean Bobescu; direcția de scenă, C. Pavel; maestru de cor, Hermann Klee; decorurile după schișele pictorului Walter Widmann.

Această Operă feerică este ulima lucrare a compozitorului și a fost scrisă pentru a veni în ajutorul unui prieten scăpătat. A fost reprezentată pentru prima oară la Viena în 30 Septembrie 1791. Spectacolul premierii dela 2 Octombrie c.. a fost plăcut și publicul a umplut sala până la ultimul loc. O montare pricepută și cu gust, datorită maestrului Pavel care a muncit cu râvnă observând totul până la ultimul amănunt.

Jocul artiștilor a fost cât se poate de reușit fiind pus fiecare la locul lui. Domnișoara Ana Roja în Regina Noapții a fost fermecătoare ; domnul Ujeico în Sarastro, impunător și cu glas pătrunzător; doamna Silvia Tiron gingașe și cochetă în rolul Paminei; domnul Spătaru a cântat și jucat elegant pe Tamino; domnul Moarcăș în dracul Monostatos a jucat cu multă vioiciune; domnul Goangă în păsărarul Papageno a fost cât se poate de reușit. Acest admirabil artist se pretează cu ușurința și în Operetă. Ne-a dovedit'o în Flautul fermecat. E o bună achiziție pentru Opera din Cluj. Baritonul Gogu Simionescu a fost la înălțimea partenerilor. La fel domnișoara Fenia Dobreanskaia în Papagena. Pentru fiecare artist toate laudele. Corurile domnului Klee puse bine la punct. Dirijarea maestrului Bobescu a fost cu adevărat artistică. Domnul Widmann se poate felicita pentru decorurile sugestive și de o reală valoare artistică; iar maestrul Pavel poate fi mândru că a făcut din această Operă un spectacol măref.

CĂRȚI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Haiducii, roman de Panait Istrati. Această carte a fost scrisă de autor în franțuzește și a plăcut mult publicului cititor francez învățat numai cu vitejia excrocilor, pungașilor și a criminalilor sadici din romanele polițiste. O scriere în care eroii să fie din popor și iubitori de dreptate, în care actele de cavalerism primitiv să predomine, și mai ales dragostea de libertate, eroul fiind tovarășul codrilor și al izvoarelor, e de presupus că a plăcut unui public sătul de eroii burgezi. Cartea domnului Panait Istrati e un adevărat poem rustic și cu toate că ne-am alintat copilăria cu poveștile haiducești ale lui Spiridon Papescu, totuși o scriere literară despre haiduci e binevenită și astăzi. Căci haiducul nu e un hoț de rând, un pungaș sau un excroc. Haiducul ia drumul codrilor din cauza unor nedreptăți și fiindcă e un amorezat de natură. Pentru el pădurea e o casă, un templu unde merge să se simtă în voie și să se roage nevăzut de nimeni. Astăzi nu mai sunt haiduci. Altele sunt condițiile de viață. Astăzi avem acele canale care omoară pe tânăr sau bătrân, bogat sau sărac, pentru a-l jefui. Iată de ce cartea domnului Panait Istrati este o lectură bună și sănătoasă. Dar vremurile de atunci s'au dus!

REVISTE

ALBINA, acea admirabilă gazetă săptămânală pentru popor, a reapărut, după mulți ani de dispariție, într'un format admirabil și cu un bogat material pentru popor, demnă de marile publicații similare din străinătate. Conduasă cu pricepere și destoinicie de talentatul poet D. Ciurezu, e o podoabă pentru cultura satelor. Prețul de 100 lei abonamentului, o face să pătrundă în fiecare cămin.

MINIATURI, publicație lunară de critică și informație literară și artistică, în patru pagini, apare în București. În numărul 6 și 7 de pe August și Septembrie aduce colaborarea domnilor V. Săbăreanu, Ilie Gălănescu, Mihail Celarianu, etc. Partea informativă este cât se poate de bogată.

POPORUL ROMÂNESC, foaie pentru folosința muncitorilor dela sate, și orașe, cu sumarul semnat de domnii: I. Agârbicianu, Dr. I. Gheorghiu I. Gr. Opreșan, C. L. Hristea și Nichifor Crainic.

În acest număr, 15 din 1 Octombrie, are pagini informative cu știri felurite din țară și străinătate. Apare în gara Chitila sub conducerea unui comitet.

LANURI, revistă literară lunară în patru pagini, apare la Mediaș sub conducerea domnului George Popa, cu colaborarea domnilor Ion Săn-Georgiu, Marin Radu Voinea, Mihail Axente, G. Munteanu, Victor Opreș, etc. În acest număr, întâiul care apare, are o cronică bine susținută.

FREAMĂTUL, revistă literară și socială, numărul 2, anul I, din 1 Septembrie, cu colaborarea domnilor Mihail Drăgănescu, Virgil Dumitrescu, etc., apare la Craiova.

INMUGURIRI, revistă literară și socială, numărul 7 și 8 pe Iulie și August, anul II, apare la Fălticeni sub conducerea domnului Mihail Havriș.

Ș T I R I

În numărul viitor vom publica o interesantă traducere a poetului A. Iacobescu dela Craiova, *Raga dimineții* din marele poet ceh Otokar Brezina.

— Marți, 10 Octombrie, seara, va fi premiera piesei *Cuceritorii* de Charles Méré, la Teatrul Național. Direcția de scena o are domnul Neamțu Otonel care va juca și rolul principal, împreună cu domnișoara Lică Rădulascu, dublată de domnișoara Florica Ciura, al carei debut e așteptat cu viu interes. La Operă se fac mereu repetiții pentru viitoarea premieră, *Evangelimann* de Kienzl.

LIBRĂRIA EDITOARE

SOCEC & C. O. S. A.

București, Calea Victoriei 13

Bogat asortiment de cărți literare, pedagogice,
de Drept și Biblioteci de popularizare.

CE URMĂRIM NOI?

SĂ VĂ INTERESĂM,

SĂ VĂ SFĂTUIM,

ȘI SERVINDU-VĂ BINE

SĂ DEVENIȚI CLIENȚII NOȘTRI!

Da! veți deveni clienții și prietenii noștri pentru că GALERIILE LAFAYETTE vă oferă numai joloase. Câștig de timp, pentru că în acelaș loc găsiți adunate toate articolele. Câștig de bani pentru că magazinele noastre, eliminând intermediarii delă producător la consumător, sunt singure în măsură să eftimească prețurile înlăturând orice concurență. Asortimente bogate, o permanentă grije de a fi în curent cu moda și cu cerințele clientelei, livrare la domiciliu, – tot lucruri menite să facă din fiecare client un credincios prieten al Galeriilor Lafayette.

Ardelenii, când vin în București, merg la GRAND HOTEL, vis-à vis de palatul marei librării „Socec” din Calea Victoriei 13. Confort modern, serviciu prompt și prețuri convenabile.

Tip. ASTRA s. a. · Cluj, str Regina Maria 4